ANTON NIZETEO

USPAVANKA VREMENU

ZAGREB MCMXXXVIII

IZDANJE PODODBORA MATICE HRVATSKE

KNJIŽNICA PODODBORA MATICE HRVATSKE
KNJIGA DESETA

NIZETEO

USPAVANKA

VREMENU

TISAK ZAKLADE TISKARE NARODNIH NOVINA

ANTON NIZETEO

USPAVANKA VREMENU

ZAGREB / MCMXXXVIII

IZDANJE PODODBORA MATICE HRVATSKE U ZAGREBU

RASTANAK S DANOM

NESTANAK

U dan neznanik
(Koji proteče, rijeka draga)
Mene nesta zemnika.

U žalostivno ti krilo
Uspomeno, sestro,
Ubit bi moj dan.

Kuda u ovoj noći
Sad neznanik plovim
Reci mi, tamna.

Jedina sjenka, što si bila
A danas već nisi onaj drag
I blistav odraz
Reci: čiji mi sni, —
Prsti mekani, vlažni —
Zastiru oči.

DOZIVI

Noći, prohujale noći
Što ste, dobre,
Osule jastuk vlažni
Mjesečevim trakom, nadom
Noći, umrle sestre,
Iz daljine se bezdane vratite...
Dohrlite bijeli nemiri,
Braćo snova i čežnje!

Vrati se, sunčani trače,
Sini mi, mladosti!

Stradalnik,
Ako vas poželim žudno
Doziv i san bit će mi smrt.

PTIČJA SMRT

Još se začu krik,
Što je jeziv doprô na vrh brijesta.

(Od strave uzdrhta Noć
I sazviježđa blisnu,
Ljupki Blizanci).

Sad u tišini zvjezdanoj
Ukroćen vjetar spava.

Padaju zadnje kapi...

U granju žamore gnijezda.

PROŠLOST

Suznu, kô ova ravnica
Što je beskrajnu i golu
Noćas moj pogled ljubi, —
U daljine vremena
Na obale mrtve
Gdje leže moji Sni —
Nemiri, crni vjetri
Dušu odnose.

Vrijeme, mrtvo moje vrijeme,
Tebi dolazim.

Prošlosti,
Bezdan ćeš ponor
Biti Riječi, jedine, drage,
Ako je u mučnu mûku
Noćas mašta nađe.

ŽEĐ

Ovu žeđ od koje nema utaženja
Ne ćeš ni ti zgasiti,
Neokaljano djevičanstvo
Riječi varljive.

U osami pustoši
Od ognja, što izgara i gori
Putovi su tajnom zameti
Do spasonosna vrela.

Gori! Plamsaj, plame!
U gorenju i osami
Tvog izdajstva —
Sad nam je, riječi, mrijeti.

JESEN ODUVIJEK

Dani su sivi i maglene noći:
Jesen.
Oh, jesen od lani
I preklani —
Jesen oduvijek.

Mrtvi piskovi željeznicâ,
Koje cilju nikad nisu stigle
I ukletih nepovratnih lađa
(Što je iz luke nesretnoga grada,
Otpratio jecaj zabrinutih žena), —
I zaboravljene kuće i lica —
Sjeća me, Suvišan Lik u magli,
Da je sve proteklo uzalud,
I živjelo uzaman
Kao magla,
Kao čađa...

Oh, taj lik crnji od tmine u mračnom drvoredu
Taj lik je pokrov moga bića
Mog života, mojih uzvića,
I moje magle —
Moje jeseni.

Oh, taj lik je oblik
Moje Smrti u meni.

TRAŽNJA

Bjeh tuge molilac
I tražilac riječi božje,
Što je posijanu i neznanu
Gazismo u blatu slijepci.

I ne ću nikad doznati,
Tko odnije zlatnu svijeću
I pogasi treptav plam.

Od Nikog nikad ne ću doznati.

I u tminama sam tražio
I u morskim dubinama
I ruke lomih lomne —

A moje oči mori grješna žeđ.

BOL

Neviđeno, žuđeno, zavoljeno
Sve se noćas čudom vrati.

Kobno zakasnih.

Uspomeno, budi mrtva.

— — — — — —

Smrti, budi sestra.

RASTANAK S DANOM

Ovo je žuđen i neviđen sumrak
Iza kojeg nema sutra
Ni sjećanja dana i noći —

Srce, ti si umorno, a veče se bliži
Što si ga čekalo davno,
Veče tajinstveno, tavno
Milo kô drugo ni jedno,
Što će te sjećati zemlje
I teškoga bola.

Mîsli: da još žive radosti znane
I bliska, dobra ti braća
I neutješne sestre —
Te su te, okrutne, sama
Pustile pred smrt!
— — — — — —
Na grani ovoga sumraka
Pjeva kos.
On jedva kljunom granu kljuca,
A ona mu nije uzrok boli
Za koju znade večer.

I ne pjeva kos večeras...

Ovo je žuđen i neviđen sumrak — —

Srce, ti kucaš!

OZDRAVLJENJE

Kasni dani ožujka
Obradovali su bili oporavljenika,
(Po vlažnim travama vrta gackali su kosi,
Na ožujskom suncu blistale se mokre voćke),
Vjera je u drugoj sobi
Brisala prašinu s mojih knjiga.

Bolešću ispaćeno ovo tijelo,
Kasnih dana jednog ožujka,
Osjetilo je naslućeno ozdravljenje
I vidjelo u sivim poslijepodnevima
Bijele vjesnike zdravlja.

I čudno —
Činilo mi se: ja sam preživjeli član
Jedne davno zalutale karavane,
Ja se vraćam s puta umornog, besciljnog.
Na polici smjerno poređane knjige
I cvijeće u vazi —

Mučne misli i strasti prerane za Učitelje
Zaboravljene i mrtve —
Bile su sjetilima mojim tako drago strane.

PSALMI

I

Ja Ti ne znah imena,
Ali Te dozvah.
Moje Ti oko u pustinji grijeha
Ne ugleda lik,
Ali Te znah.

U kobnu danu, što od rođenja
Šumi grijehom i zlom
(I čini me, da sam mučenik)
U mom mrtvom sluhu
Čuh Ti glas
(Odjek drag ispaćenu duhu).
I to bje Ti.

II

To samo jednom bi.
Zaboravih —
    Zaboravih.

III

Ovi dani i ove noći —
Ne, ni oni nisu vječni!
Ovi dani i ove noći,
To su bolne postaje,
To su boli prolazne
Duga i križna puta.
Izgubljeno — naći ću?
Već gledano gledat ću?!

CVIJET

Proklija iznenada davne noći.
Sad već pupa od sunca i na vjetru raste:
Stabljika krhka iz dubina zemlje
Sok žudno srče —
I cvijet raste.
Nad njim Nebo, Vrijeme. Nad njim oblaci i laste.

Kao školjka čaška se rasklapa i sklapa
U zuju leptira ili pčelâ —
Il od zla vjetra drhte latice,
Kad ih takne njena ruka tanka i bijela.
Oh, ta ruka brižno strepi
Nad vječitošću cvijeta!

Tako nad mojim nemirom, što se noću javi
Bdi moja duša.
I strepi.
Sva joj strepnja: nada u djelo.

T A J A N Č A S

LJUBAV

Ja hoću katkad da te snivam:
Da ti gledam sliku u liku
Što kraj mora na pijesku šaraju dječaci.

Nema te u pijesku, ni u granju jesenjeg borja,
Gdje već sjetne pjevaju zelenčice;
Nit se za maslinom skrivaš
Kraj mora iz kojeg ti noću niknu prilika.
Samo unutra, duboko unutra
Zakopana u meni
Počiva sad tvoja slika.

Doletjet ćeš s mora.
I sa pijeska ja ću čuti lepet tvojih krilâ
I šum tvojih svilâ, —
Ako zatvorim oči.

SVEČANOST TJELESA

U dan, kad je sunce pripeklo svȓh lozâ
Naša su se tijela
— Kao usijano klupko — dotakla u travi.

Na groblju je suncem obasjan
Blistao mramor novih grobnicâ
A vitki su krstovi pjevali.

I svečanost naših tjelesâ
Po groblju je pratio ples
Bezumnih mrtvacâ.

KASNA STRAST

Čuj, bezglasni šum cvjetanja stoljetne biljke nad morem:
To iz hridi noćas niče stoljetni alojin cvijet.

Noć i blijeda pratilica mjesečina,
Uz nas ljubavnike i ribe —
Jedini znamo za ovaj pozni cvat.

Noć, mjesečina i ljubav ribâ
I mi sami znamo za ovu kasnu strast,
Što ne pozna smrti.

PRIČA

Mi smo skupa razmišljali o stvarima blagim
I ruku o ruku išli kroz livade cvjetne.
Divni bili smo druzi u danima dragim,
I misli jedan smo drugom šaptali sjetne.

I sve su tvoje tuge bile odjek moje riječi
I svi su moji dani bili braća tvojoj tuzi.
Ne bijaše granica ni bolu ni sreći —
Oh, mi smo bili divni, nerazdvojni druzi.

SAN

U san mi noćas dođe
Žena Eva.
Mrtva žena od proljeća.

Ljepote zemne već je lišen bio
Divotan joj lik:
Na kosi sveloj još joj nazreh bol
I tugu u crnim očima.

Pati, mrtva i sni!

Toj boli nema kraja,
Ni patnja smrti ne pozna.

ZVUK

Mlaz glazbe s ona svijeta, davna dana
Još će noćas uhu i mašti
Uspavanku presti:
I u nizu novih danâ
(U blizini ljudi taštih)
Zvuk taj nikad ne ću sresti.

Vratit se beznadnu ne će
On mi neznanik drag:
Ne mrse više ovi prsti svijetlu vlas
Nit suzi ono mrtvo oko.

Moj besuzan plač
Skameni mu glas.

KONJANICI

Kroz drvored uzan i taman
Ti smo i ja, noćni konjanici,
(Ogrnuti plaštem tamâ)
Nevidljivom cilju jezdili.

Samo jednom popostadoše konji
I u tmini krijesnuše nam oči.

Tvoj konj je prvi jurnô...

Oh, dragi noćni konjaniče,
Kud te miso tad odvede,
Kome na put besciljni?

PADAJU KIŠE

Sad padaju kiše,
Sad jesen je.
I nedjelja.

Gdje si ti sad u svijetu,
U svijetu sivom, jesenjem,
Gdje si ti krhka i bolesna?

Sad padaju kiše,
Prošlo je ljeto,
Prokisle zelenčice, —
Daleko otidoh.

Oh, gdje si ti
U svijetu dalekom?

Sad padaju kiše,
Sad jesen je.
I nedjelja.

TAJAN ČAS

Moje vas je oko smotrilo,
Divotne boje:
Dubrava je zelena,
Prolistala grbava maslina
I zeleno more miruje.

Oh, to je tajan čas,
Kad rub Gospodaričina plašta
Miluje mokre trave.

PERIVOJ

Pod vlažnom se granom
(Plaštem kasnih zaljubljenikâ)
Još jednom zanjiha Radost.
I začu se posljednji pjev
(Iz kola ljepojkâ vilâ):

Noć će ove jeseni lomiti srca
I naše će vode i bistra jezera
Vrijeđati mutni pogledi neba
U odsjevu ranoga jutra.
Nepovratni, dođi pod naše granje
(Plašt ti ljubavi u lipanjsko veče)
Noć će utjeha bit i posljednja kap,
S mokre je grane odletjela ptica.

Nepovratni, dođi — — —
— — — odletjela ptica.

RIJEKA

Rijeka je bila vrijeme naše.

I sad već snatrim
Na drugoj obali.
Rasanjen. Sam.

Oh, ti i ja nevesela
(U noći što je dobra i prošla)
A zaljubljenicima najdraža bila)
Oh, ti i ja smo davno
U njen mutni virovit tijek
Uvlačili beznadno
Drhtave prste.

Presahla rijeka.

Neznana kao u zrcalu njenu,
Nevesele još te nema.

SMRT SIRENE

TRG

Eto, tu je taj trg.
Ravna ploha po kojoj sad osama hodi:
Izglodane stijene od koraka i stopâ
Mrtvih prolaznikâ.

Prođem noću,
Visoko nad kamenom kućom
Mjesec brodi.
A kod prozora otkle okom
Lovih prve stihove i laste
Pauk i sad niti veze,
I možda netko piše pjesmu
Dok plijesan raste.

Ali ja, čiji koraci u ovoj noći
Odjekuju besciljno —
Ja nisam onaj . . .
Nije to ni onaj trg,
Nije to ni onaj prozor:
Tad mi je bilo devetnaest godina.

ČESMA

Pamtim je kamenu iz danâ,
Što su prošli, a najdraži bili.
Znam joj šum noći i jutra rana.
Svijetao mlaz vode, što teče,
Klokoće i šumi.

O česmo djetinjih dana!
Ko virovit tijek neznane rijeke
Teče moje okrutno Vrijeme.
U šumnu mu huku tvog uzvitog mlaza
Žive i mojih dana kô proteklih voda
Pradavne jeke.
Česmo dalekih noći!
Oh, ja bih htio, da srce moje —
Nemirno srce! —
Bude ko ti nepresušno vrelo
Iz kojeg će vječito ljubav mi teći.

Čovječe!
(Uzalud bolna moram ti reći)
Zamuknut će šum mog srebrnog mlaza
Ostat ću kamena i nijema:
Jer svaka se rijeka u jedno more sliva
Kao bijeli dan u crnilo noći —
I bit ću ti mrtva nekada živa.
Oh, svako će srce pa i nemirno tvoje
Kucati prestat —
Oh, svaka će česma pa i kamena tvoja
Presahnuti, nestat...

Svaka se voda u jedno more sliva,
Bit ću i ja mrtva nekada živa.

MOJE RIJEKE

Oh, Jadro, moje daleko i tužno djetinjstvo!
O rijeko, tebi dolažah umoran od veličine i ljepote mora.
Kroz grančice tvojih proljetnih vrba
Prvi put moja tuga
Posta besuzan plač.

Cetino i prostranstvo sinjska polja
I moje zaboravljeno bijelo ždrijebe!
O gdje ste najraniji druzi, dječaci u crven-kapama?
Mutna vodo, —
U tvoja dna najcrnja, u tebe
Skrih bol prvih nagona.

Dravo, rijeko što protječeš između ovih tamnih drvetâ
(Starog osječkoga parka)
Sa bakrenim lišćem jasenovâ
Otklizla je tvojim virovitim tijekom
Prva moja dječačka sjeta, —
Zablistala prva moja suza
Kad sa prvim jesenjim listom
Nesta ljubavi najranijih snovâ.

U ovoj noći u životu čovjeka i ovog srca,
U ovoj noći najstrahotnijoj,
Ti, podno mojih drhtavih koljena
Tečeš, Savo!

O rijeke moje,
Teško od jedne k drugoj ponijeh
Ovo isušena tijela —

O hladne vode, moje tuge posestrime,
Bolom ovih dana otkupljuje se smrt.

PRVA NOSTALGIJA

Ne, više ne ću obilaziti Poljudom
Niti lutati noću oko samostana.
A moje izranjene stope bose
Ne će gaziti židak pijesak morskih obala.
I Sirene (ljepojke ljupke iz daljine,
Na pučinu one su me zvale
U noćima dok je mjesečina
Hridi ljubila) sad su mrtve.
Šumjeli su ljetni vjetri u samostanskom borju
I ribari su na moru sjetno pjevali.

Sviće.

Oh, ovo je čas rođenja prve nostalgije.

NOTTURNO

Podno bijelih stopâ Mjeseca
Leži krotka noć.
Zvjezdana samoća mora:
Umiljato gnijezdo slutnja.

I oči dubinâ svijetle
U času kad ribe ljube.

Žabe i čvrci pjevaju.

Šumi more
Maslinove boje.

PJESMA NEPOVRATNOG

Zdrav, al sjetan bjeh u dan
Što proteče, bijeli.

Sad bolestan slušam kišu
U tuđem gradu
I sanjam oblake bijele
— Vjesnike zdravlja —
Nad morem
I crvenim krovom moje kuće.

Kad na jarbolu naše lađe
Zavijori zastava proljeća
Možda se vratim —
Il iz ovog stranog grada —
Povratka nema
Kô ni ovoj jeseni kraja.

JUGOVINA

Buđenje je vajno:
Mlakost krvi i tkiva,
Umrtvljenje udâ! —
Na slamnu ležaju mučnu
Zasužnjenog samca u izbi ljubičaste tmine
Pozdravljaju jutros prvi mutni šumovi
Bolesnog vjetra s Juga.

Mladosti, — dani zamućenih tuga —
Na svim će ti bojištima
Tvoja svijetla svanuća
Ovaj vjetar mračiti —

Na svim će besciljnim ushitima ovog dana
Nujno jugo zračiti.

RIBE

Kada vas izvuku iz dubine kaljava gliba
Dušmanske ribarske ruke
(U njima ukliještene, mučenice,
Trepet ste svih ribâ)
Bit ćete polumrtve, krute:
Tijelo će se kô električna, srebrna šipka
Uzalud tresti u predsmrtnu grču
Na kamenoj obali Neznane Luke.

Kad izginete, bit ćete nijeme:
Šutljivost hrabrog bilo vam vrijeme.

Samo će oči mutne i suzne
Pjevati Prezir Života.

NA POVRATKU

I

Ja se, evo, vraćam ponovo
S puta besciljnog.
Ja se vraćam s puta
Sa kojeg povratka nema.

Umrli su oni, koje znah,
A o obale se mnogo valova
Razmrskalo ututanj.
U svijetu se mnoge moje misli
Izgubiše uzalud.

Lađe, koje iz rodne luke
Na polazak pozdravih —
Nikad se, kažu, nisu povratile:
Iz tamnih vodâ u kojima brodimo
Povratka nema.

II

O učitelji!
U svijetu daleku
Moja je mladost po svim bojištima
Nosila smjelo neokaljan vam stijeg.
Umirah predano
Za vas, koji ste nestali
I koji ćete doći.

Sad znam:
Nema ni rastanka ni bolna povratka
Oh, sve je ovo ista tamna voda,
A moj jedrenjak plovi
I po njem mašta, crni nostromo, hoda.

Oh, sve je ovo san,
Nedosanjan, bez svršetka:
I topla mora i groblja nad grebenima
I pučinske samoće i kletve pređâ!
Oh, sve je ovo bol,
Oh, sve je ovo radost
Kojoj jedini znam
Izvor začetka.

MORE, USPAVANKA

Bijeli se galeb straši bljedoće mog dlana,
Što je klonuo na veslo.
Vjetar je donio na moje usne malko pjĕne slane.
Sunce je utonulo za otokom, možda mrtvo,
A u meni rodilo se jutros vedro.

Za spokoj i san mrtvih mornarâ
(Na ovom samotnom groblju ponad otoka) —
Mjesec će utišati pučinu —
Lakoćom i bratski kao mozak moju dušu:

More, ti si noćas ležaj teškom veslu
Što u tebi ubodeno moj dlan ga ravna.
Ti si noćas uspavanka mojoj duši.
More, čuješ li
Kroz ovo crvotočno drvo
Moj disaj i krv?
Čuješ li,
Kroz ovo, staro, crvotočno drvo,
Što dršće u mojoj ruci,
Gdje se u toku moje krvi
Nujno Sredozemlje plâče?

POHVALA LJETA

Iz šumarka maslinâ put modra neba
Vijori moj poklič za tobom, Vedrino,
Najdraža kćeri Ljeta.

Oh, kako vole usne i pore moje
Ovo tvoje vrelo sunce.
Oh, kako blaži ovo zrenje lozâ
Moj nemir lanjski!

Sad:
Krv i zanosi moji ledeni,
U tebi se tople,
U tebi, Vedrino Ljeta, pokoje.

MOLITVA S HRIDI

Na ovoj hridi ponad mora,
U ovoj škrȁpi, u ovoj rȁci
U pučinskoj tišini Bog se javit mora:
U pijanstvu sunca tu Mu slušam Vječnost
I na šumu vala čuju Mu se koraci.

Spavam:
Od mora ljubičasta je rȁka,
Od bola crn mi je san.

Bože, moj Bože, dođi
Više nego ikad sad sam sâm
I Tvoj.

Spavam u pučinskoj rȁci
U škrȁpi ponad hridi:
U ovom trenu, u pjeni vala
U galebljoj pjesmi
Odlazi Vječnost — — —
(Mog slabog, jadnog tijela
I Bog se stidi).

. . . U šumu usnulih koralâ
Još se muklo čuju
Njegovi koraci.

MAISTRAL

Kao onaj što je noću izgubio zlato
I zaziva bijeli dan —
Kršim ruke u mutnoj jugovini
I o tebi, laki, dragi vjetre,
Sanjam, nedosanjani san.

Maistral!
Koliko si puta na moje rasušene usne
Donio s pučine dah pjene slane
I krik samotna galeba s daljine
I prve kapi tople kiše
S mirisom rodne masline.

Čekam u sparini ovih dana
Tvoj utoljujući dah
I šum, što je svjež ko njena riječ
U davna, draga podneva
Kad blag si s nebesne vedrine
Slazio k nama, vjetre nemirni... —

Oh, taj šum, Maistral
Taj šum konopa i jedarâ
Zaboraviti ne ću —
Kô, bezumnik, da sam čuo
Lepet anđelovih krila.

NOSTALGIJA

Ne; više ne će škripati užeta
Niti će vjetri pjevat lađi.
Onaj, koji ode s mora snit će tek noći
Pučinski bijele.

Onaj, koji ode bit će u svijetu sam
Kô jarbol —
Kô kruti kamen Obale,
Kô srce mornarsko.

Onaj, koji ode bit će u svijetu sam
Kao ti —
Kao ti,
Besuzni moj plaču.

KAVANE U LUCI

Kavane su u luci
Bile naše lađe —
(Što čežnjom su jarbola ucvilile mladost
Mnoga mi neznana vrsnika,
Koji bljedolik lukom — pustinjom snovâ —
Nosio je stijeg svoje mrtve žudnje.)

Oh, one, koji zaboravu predaše
Likove ljupke svojih dragih ženâ
I za ustreptalu maštu sutona ljetna,
— Što je izatka ljepojka Sirena —
Oh, oni moji dobri drugovi pri stolu,
Što slušali su riječi otrova mi i mašte
(Kô na brodolomnoj lađi buntovni mornari
Opijeni varkom svodnika nostroma) —
Oh, možda oni nisu, dobri, poput mene
U kavanskom vrču, il u bojama jedra
Vidjeli čaroliju daleka svijeta,
Nit su čuli lelek smrtonosna zòva
Zadnje Sirene: moje mrtve mašte.

NEBULOSA DE COLON

Cristobale, ostvareni su mučni sni:
U luci usidrene karavele
Odvest će te gdje ni mašta ti ni ti
Uzvila te nije,
Sanjaru najveći.

Za tobom će ostati Santa Fé,
Izabelin dvor, ljudske spletke i laži.
Kako sitno je ljudsko sve
Za onoga, koji novo traži!

Oh, da li i nas, drugarice moje riječi
I u kojoj luci čekaju karavele,
Oh, gdje su naše Sante Pinte i Veñezuele —
I što nam potragu za Novim priječi?

ANTON NIZETEO rođen je u Zadru 5. veljače 1913. god. U Splitu je završio klasičnu gimnaziju, a pravne studije u Zagrebu, gdje i danas živi. Prve je književne radove objavio 1928./29. u »Omladini« i »Mladosti«. Lirik i novelist, piše također eseje i lit. referate iz naše i romanskih književnosti. Uredio je Antologiju talijanskog humora (1936.) i prvi je kod nas prevodio Itala Sveva. — »Hrvatska Revija« u svom izdanju »Lirika« (1935.) objavila je njegov ciklus od 14 pjesama »Zelena harfa«.

K A Z A L O

RASTANAK S DANOM

TAJAN ČAS

SMRT SIRENE